

VESELO POZORJE ANDRAŠA URBANA

Piše: Mladen Bičanić

„Dokle se god budemo samo hvalili, slabosti i pogreške prikrivali, u povesnici učili koliko je ko od predaka naših junačkih glava odrubio, a ne i gdi je s puta sišao; donde ćemo hramati i ni za dlaku nećemo biti bolji; jer prostaci i mladi ljudi, koji se tako zapajaju, i ne misle da može biti i pogrešaka u nas, pak sve, što im se predlaže, za čistu istinu i dobrodetelj smatraju, Bacimo pogled na najpozniju povesnicu našu. Što je bilo luđe, preteranije, nesmislenije, to je imalo više uvažatelja, a glas umerenosti smatrao se kao nenarodnost, kao protivnost i izdajstvo...“ Tako je još u prvoj polovini XIX stoljeća govorio i pisao veliki srpski komediograf Jovan Sterija Popović (1806 – 1856), te njegove riječi, proročke i tako točne u opisu stanja duha i mentaliteta jednog društva i vremena precizan su navod i opis svega onog o čemu progovaraju „Rodoljupci“, komad izveden pretposljednje natjecateljske večeri 33. Susreta pozorišta/ kazališta u Brčkom. Praizveden još davne 1904. godine na sceni Kraljevskog Srpskog Narodnog Pozorišta u Beogradu, gdje je posljednji put igran još 1929. godine u režiji Branka Gavelle, na brčanske susrete stiže u potpuno novom ruhu: na istu pozornicu, sada Narodnog pozorišta u Beogradu, postavlja ga Andraš Urban (Senta, 1970), kulno ime ex jugoslovenskih pozorišnih prostora, redatelj beskom-promisnog stava i iznimne, osebujne kazališne poetike, koji u tenu „veselo pozorje u pet dejstvija“, kako je samo djelo okarakterizirao autor, pretvara u gorku, sumornu i turobnu, crno-humornu dramsku pripovijest o nama jučer, danas, sutra.

Kako Andraš Urban jednog klasika inscenira danas, pozorišna publika u Brčkom mogla je vidjeti prije dvije godine, na 31. Susretima, u predstavi „Koštana“, subotičkog Narodnog pozorišta, rađenoj prema djelu Borisava Stankovića. I tada su mu ključni suradnici bili Marina Sremac, kostimografinja, i fenomenalna Irena Popović Dragović, autorica muzike, odnosno songova na kojima počiva udarni val Urbanovih predstava, ti songovi često preuzimaju i sam dramski narativ, upijaju ga u sebe i postaju zaštitni znak čitavog projekta. Urbanova Koštana, igra je Emina Elor moćno i sa puno strasti, tuge, bola patnje ali i bunta, otpora zlom vremenu uprkos, poput neke

usudom obilježene i proklete antičke junakinje, već je dala naslutiti sve ono što će Urban do iznemoglosti eksplorirati u „Rodoljupcima“. Ako je „Koštana“, mračna i pomalo zlokobna priča o nerazumijevanju Drugoga, o porazu čovjeku bitnih vrijednosti u osvit radjanja bilo kojeg totalitarizma, kada na scenu stupa Jedan Čovjek, Jedan Narod, Jedna Vjera i Jedna Misao. „Rodoljupci“ idu korak dalje, oni nam predočavaju što se događa kada taj Narod i ta Misao preuzmu vlast i postanu Sila koja vlada našim životima i koja ne trpi prigovore i neposluh. Ali Urban secira i sam nastanak tog procesa preuzimanja svih prerogativa moći i vlasti, on razobličuje narodne mitove i zablude, samozavaravanja i zaluđenosti pojedinca ali i kolektiva, oštro osuđujući licemjerje, laž i prividnu zavodljivost nazovi rođljublja, baš onako kako to izvorno Sterija uočava: „Nevaljali i pokvareni, a takvih ima svuda, pod vidom rođljublja svaku priliku za svoju sebičnost upotrebljavaju, i najbezumnije save te daju, ne mareći hoće li se time svojoj opštini, ili svome narodu kakva šteta naneti...“

Baš kao u „Koštani“, dramaturški i redateljski predstava kao da poprima značajke nekog ukletog, crnohumornog mjuzikla, iščašenog do neprepoznatljivosti, ti fascinantni songovi izmjenjuju se sa pasažima monologa i dijaloga, Urban je pravi majstor kazališnog kaosa i košmara kada mu to zatreba, izmislit će, da bi podvukao apsurdnost i tragikomediju nekih povjesnih lomova i zabluda čak i novi, pseudojezik, fantomski govor što liči na mađarski ali ga govore i razumiju samo protagonisti predstave, a publici se nudi titlovani prijevod, kao da je zaista riječ o pravom jeziku nekog drugog naroda. Glumački ansambl, jer to jeste u pravom smislu riječi ansambl predstava sa živom muzikom na bini, bravurozno se uklapa i nosi duh i atmosferu predstave svih 95 minuta njena trajanja, glumačka energija, snaga i ekspresivnost, kao uostalom uvijek u Urbanovim predstavama, začuđujuća je, nesvakidašnja i nevjerojatna.

Andraš Urban svojedobno je izjavio: „Kad nosiš blato na sopstvenim cipelama, možeš nešto da kažeš i o blatu i o cipelama. Njegovi „Rodoljupci“, ogrezli u svome blatu, u cipelama kojima često gaze sve ono u što se kunu, taj njegov credo precizno iznose pod svjetla pozornice.

PATRIOTE PO ZANIMANJU

Piše: Srdjan Vukadinović

Ovjenčani mnogim nagradama na regionalnim festivalima na pozornicu brčanskih Susreta su stigli Sterijini „Rodoljupci“, u režiji Andraša Urbana i produkciji beogradskog Narodnog pozorišta. Veoma intrigantne postavke jednog od najprepoznatljivijih reditelja južnoslovenskog prostora, Andraša Urbana, izazivaju i osporavanja, a i pohvale. Tako je bilo i sa novosadskom predstavom „Koštana“, koja je bila apsolutni pobjednik XXXI Susreta pozorišta / kazališta.

Budući da su „Rodoljupci“ jedna od posljednjih komedija koje je Sterija napisao on nije dozvoljavao da se za njegova života izvodi ovo djelo. Smatrao je da može povrijediti sujetu i ponos patriota po zanimanju i izazvati njihov revolt. Jer, u presudnoj po Evropu, revolucionarnej 1848. godini Sterija govori o opijenosti nacionalnim zanosom i mitomaniji koja nema granica. Na taj način se umjesto nekim individualnim porivima čovjeka kao što su cicijašenje, prostakluk, surevnjivost, bavi kolektivnim stanjem nacionalnog duha u Srbiji.

Opijkenost mitomanijom i srednjojekovnim znakovljem da se primijetiti ne samo u vršačkom, odnosno srpskom arealu, nego i u cijelokupnom južnoslovenskom ambijentu koje je u stanju opšte apatije i ludila u situacijama koje periodično, a to je za istorijske tokove dosta često, zahvate pomenuta područja. Mimikrija sa svim opcijama je nešto što je uobičajeno za opis patriotskog zanosa. Najjeftinija riječ koja se upotrebljava u svim situacijama kao najobičnija psovka u ambijentu pogodenom čestim dekonstruktivnim zbivanjima je rodoljublje i patriotizam. Stvar promocije na hijerarhiji društvenih položaja tada nije stručnost, etičnost i profesionalnost, već patriotizam. Mnogo je bitnije ko je naš, a ko njihov, nego stvarno postignuće pojedinca koji pretenduje na neku poziciju u društvu koja bi trebala da se zasniva na načelima profesionalnosti i nekih drugih (ne)vrednota.

Društvo se urušilo, pored ostalog, i zbog patriota koje Urban scenski skicira i u Sterijinom Vršcu, koji su u jednom momentu mađarski rodoljubi, onako kako se odvija (ne)napredovanje mađarskih snaga u revolucionarnom slijedu stvari, a u drugom sprski, kada se pređe u kontraofanzivu ili protivudar. Pri tome kada dođu u Beograd postaju veći rodoljubi od onih istinskih koji za takav svoj zanos nisu nikada tražili neku protivuslugu. Slika je to patriotizma koji je okupirao prostore i bosanskohercegovačkog i južnoslovenskog društva i koji tjera sve one koji ga identificuju kao takvog da napuštaju prostore koje istinski i trajnije doživljavaju od Urbanovih likova u predstavi „Rodoljupci“ beogradskog Narodnog pozorišta. U komadu Gavrilović (Predrag Ejdus) upozorenja zapjenušanim i ostrašćenim rodoljubima o karakteru njihovog patriotskog sta-

nja plaća životom. U društvu druge dekade trećeg milenijuma mnogi Gavrilovići pod prijetnjama „rodoljuba“ morali su i moraju da napuštaju svoju zemlju.

U tom smislu Sterijin i Urbanov Vršac je sinonim za mnoge gradove i prostore koji su se „zahvalili“ na isti način svojim istinskim rodoljubima za ono šti su uradili kao i Gavrilović u predstavi.

Režije Andraša Urbana, jedne od rediteljskih zvijezda na južnoslovenskom scenskom nebnu odlikuje uvijek radijalni otklon od strukture dramske potke autora kojeg obrađuje. Tako i u predstavi „Rodoljupci“ nema puno od izvornog Sterije. To je jedan potpuno novi dramski tekst čiji je (ko)autor i reditelj, ali i protagonisti predstave. Međutim, Urban se u komadu ne izruguje Steriji. Postavlja ga u scenske okvire i to one koji su mnogo poravniji po društvo nego u njegovo vrijeme.

Predstava „Rodoljupci“ do kraja demaskira licemjerje lažnih patriota koji na stranu stavlju i slobodu i interesu većine na račun koje su se obogatili, kako navodi Gavrilović i plaća to glavom. U komadu se postavlja pitanje koje to zapravo žive ljudi u južnoslovenskom regionu, i kakve to maske nose? Te i takve maske ne mogu odvesti do otrežnjenja i do potpune slobode. Nije se dobro saživjeti sa licemjerjem petriota po zanimanju. Te velike i važne stvari potencira dramska igra u ovoj predstavi i one dolaze do publike.

Slobodno se može reći da je predstava „Rodoljupci“ beogradskog Narodnog pozorišta zaokružila u kvalitativnom smislu dešavanja na festivalskoj pozornici Susreta pozorišta / kazališta u Brčkom. Viđena je jedna kolektivna predstava sa puno scenskog vatrometa koji ni u jednoj sceni ne iskače iz zbivanja i toka radnje. Ništa nije prenaglašeno ili pretjerano u scenskoj dinamici kojom se na pozornicu donose i razulareni načini ponašanja raznoraznih vojski koje su čas u ofanzivi, čas u defanzivi, ni folklorni ispadni pojačavanja stepena rodoljublja poslije opijkenosti ili otriježnjenosti od patriotskog (pre)zanosa. Možda je u određenom trenutku nabranje svih davno prošlih, kao i aktuelnih političara ličilo i mirisalo, u početku, na svojevrsni pamflet. Ali, rediteljska poetika Andraša Urbana je takva da on u startu u „opisu stvari“ koju tretira sve ogoli i banalizuje do kraja, a potom je uozbilji do maksimuma novom scenskom iluzijom. A iluzija ide do neslučenih razmjera i u igri Gospođe Zeleničke (Nela Mihailović), i Žutilova (Slobodan Bešić), ali i Nančike (Anastasia Mandić) i Milčike (Suzana Lukić). Kolektivitetu predstave, koji se ne tako često dešava u pozorištu su doprinijeli i Šandor Lepršić (Pavle Jerinić), Šerbulić (Nenad Maričić), Smrdić (Nikola Vujović), Nađ Pal (Branko Jerinić) i Eden (Bojan Krivokapić). Bez ijedne od pomenutih kreacija Sterijino i Urbanovo „veselo pozorje“ ne bi fukcionisalo i ne bi obilježило Susrete pozorišta / kazališta.

PRELAZAK PREKO CRTE

Piše: Nataša Gvozdenović

Predstavu "Rodoljupci" u režiji Andraša Urbana i izvođenju ansambla Narodnog pozorišta u Beogradu reditelj postavlja u svoj oštirini u kojoj ih je Sterija pisao. Zaglušujuće glasno, tako da gledalac tu silinu čak i da hoće ne može prečuti. Urban se buni protiv neuređenosti društva i čini to bespoštedno, glasno, cinično i duhovito - tako je čitao i postavio "Rodoljupce". Ta predstava nosi u sebi distorzičnost (iskriviljenost) sadržaja koju gledalac tako i prima. Igra je kolektivna i iskriviljena u svim smerovima. (Savremena umetnost - kako postmoderna tako i ova u vremenu koje živimo, a kojoj ne bih definisala pripadnost, ne samo od Sare Kejn i Damijena Hersta nego ranije od samih početaka prošlog veka, spomenuću Ezru Paunda i Vilijema Berouza, nosi u sebi iskriviljenost (distorzičnost). Ta se distorzičnost, pošto je tačno osećala ne samo duh vremena - nego ono što on donosi, razvila (govorim o bratstvu u duhu) do poetike kakvu je stvarala Sara Kejn ili kakvu stvara Herst ili Mišel Uelbek da pomenem samo neke od autora. O tome kakvu budućnost impliciraju njihove poetike, druga je tema.) Ako govorim o Urbanovoj poetici njena iskriviljenost (distorzičnost) jeste njegov autorski i umetnički odgovor na neuređenost sveta čiji smo deo. Potpuno je autentična, vešta, jasna u svojoj nameri i dosledna u izražavanju te namere i zato je Urbanova poetika jedna od najsnažnijih na sceni u regionu. Igra je kolektivna i prati distorzičnost o kojoj govorim. Zato se stiče utisak da igra slika unutrašnjost svakog od aktera koja u sebi nosi bezočnost i prazninu. Intenzitet kojim se igraju "Rodoljupci" izaziva doslovno vrstu "podrhtavanja tla" i uzmemirenja čovekove unutrašnjosti.

Rodoljupci ispituju koja je gledaočeva granica u kojoj će se suočiti sa neprijatnom slikom o sebi, o pojedincu u odnosu na okruženje, na svet. Urban zvuk distorzije koji sam spomenula na početku pojačava do tačke koja je vrlo neprijatna i teška ne za čuti nego za obraditi. Na jedan način poziva vas da izadete na crtu - pa da vidite gde ste.

Pozor: rodoljublje!

Piše: Kemal Bašić

Pretposljednja takmičarska predstava ovogodišnjih brčanskih Susreta bili su „Rodoljupci“ u produkciji Narodnog pozorišta Beograd, a u režiji Andraša Urbana. Radi se o predstavi koja donosi novo čitanje istoimene drame Jovana Sterije Popovića, pri čemu šokantno može djelovati koliko je ono o čemu je Sterija pisao aktualno i danas. Naime, paralele koje su povučene između vremena u kojem se događa radnja dramskog teksta (polovina 19. stoljeća) i vremena koje mi živimo su jezivo tačne i upozoravajuće. Ono što se u ovoj inscenaciji stavlja u prvi plan jeste priča o licemjernom rodoljublju, odnosno lažnom rodoljublju koje funkcioniра savršeno dobro kao pokriće sitnim lopovskim dušama, koje u suštini ne zanima ništa osim ličnog materijalnog bogatstva i komfora. To je cilj za koji nema dovoljno visoke cijene, a priča o rodoljublju odličan je način da se sakriju stvarne namjere te da se ljude ubaci u mašinu koja melje živote i proizvodi smrt. Jedini koji od toga imaju koristi su oni koji ostaju daleko iza prvih linija, ali iz pozadine daju vjetar u leđa velikim riječima. Urbanova inscenacija ovu liniju Sterijine drame prepoznaje kao ključnu i transponira je u različite vremenske kontekste i to na način da se, nakon gledanja predstave, ta linija prepoznaje kao univerzalna i jednako prisutna kako u 19. stoljeću, tako i danas. Ovakav način osvježavanja i oživljavanja Sterijinog teksta je u slučaju ove predstave i više nego uspješan, prije svega jer se to uradilo sa očiglednom estetskom discipliniranošću i

sa povjerenjem u spobnost Urbanove pozorišne poetike da snažno iznese i ogoli one ključne teze Sterijinih „Rodoljubaca“, a koje, kako vidimo imaju osobinu univerzalnosti, što je (valjda) osnovni preduslov umjetničke vrijednosti nekog djela.

Urbanova režija zahtijeva energične i uigrane glumce, a ansambl beogradskog Narodnog pozorišta to u ovoj predstavi itekako jeste. Budući da se radi o priči o kolektivu, potpuno je logično da je skoro nemoguće izdvajati nekog od glumaca ponaosob jer su svi, bez izuzetka, odigrali dobru predstavu i karaktere koje su predstavljeni donijeli izuzetno uvjerljivo i efektno. Svaki od njih uspio je izgraditi svoj karakter i uvjeriti publiku u ono što na scenu iznosi. Za primjere možemo uzeti likove Gavrilovića (Predrag Ejdus) i Skoroteče (Bojan Krivokapić) koji su u dramaturškoj strukturi postavljeni jedan naspram drugoga, jer su obojica individualci i jedini koji se nikada do kraja ne uklapaju u kolektiv. Gavrilović ne govori mađarski, onako kako Skoroteča ne govori srpski, Gavrilović kada govori savjetuje i upozorava, Skoroteča to isto radi svojom šutnjom. I jedan i drugi su napravili snažne likove koji su potpuno uvjerljivi i jasni, oni svojom igrom precizno ukazuju na ono što je ključ za razumijevanje predstave. Ova ujednačenost igre koju smo vidjeli na sceni jedan je od najvažnijih razloga zbog kojih je ovo uspješna predstava, jer je ona u elementima scenske kreacije bazirana prije svega na glumcima.

Scenografski elementi predstave su vrlo precizni i jednostavnici. Osmišljeni su s odličnim osjećajem za mjeru i niti jednog trenutka oni ne djeluju kao višak ili opterećenje glumačkoj igri, oni su direktni i jasni, bez ikakvog nepotrebног mistificiranja oni govore konkretno i dosljedno djeluju u funkciji priče. Songovi su jako važan segment predstave, a komponirani su kao vrlo energični i efektni, a toj efektnosti ne slučajno ne odmaže činjenica da muziku prave muzičari i živi instrumenti koji se nalaze na sceni. Songovi imaju nekoliko funkcija, od onih tehničkih kao što je, na primjer, to da služe kao odlično sredstvo za pokrivanje promjene scena, do one izuzetno jake funkcije da služe kao marker ključnih teza koje su iznešene u prethodnoj sceni, ali istovremeno i marker onoga što bi moglo doći u idućoj.

„Rodoljupci“ Andraša Urbana su dobro zamišljena, i što je važnije, dobro ostvarena predstava, pri čemu je zaista teško pronaći bilo kakvu veću slabost koja bi umanjila vrijednost ovog komada. Ovdje sve funkcioniра izuzetno moćno, od same interpretacije priče, načina na koji se prenosi poruka, preko glumačke igre, tempa predstave, songova, scenografije. Ovakve predstave su ono zbog čega je teatar snažna umjetnost koja ima moć da istovremeno u gledatelju izazove i smijeh i jezu, i da tako najdoslovnije upozori na sve oprečnosti koje se mogu naći unutar jednog fenomena.

NOVA VIZIJA RODOLJUBLJA

Piše: Elvis Ljajić

Sedmog dana XXXIII susreta pozorišta/kazališta Bosne i Hercegovine u Brčkom publika je imala priliku pogledati Sterijine *Rodoljupce*, u režiji Andraša Urbana.

Urbanovi *Rodoljupci* su dobar primjer kako znalačko čitanje kvalitetnog dramskog teksta može komad star vijek i po učiniti aktuelnijim od mnogih savremenih tekstova. Priča o ljudima koji su, pod izgovorom rodoljublja, spremni učiniti sve zarad lične koristi, poznatija nam je i bliskija nego što bismo to voljeli. Sposobnost mijenjanja stava, vjerovanja, ubjedjenja u zavisnosti od situacije je toliko uobičajena osobina da smo je gotovo prestali primjećivati. I zato je ova predstava, između ostalog, izuzetno značajna.

Predstava počinje na mađarskom jeziku, vatrenim političkim govorom, u pravoslavnom crkvi. Od tog trenutka, grupa željna promjena (vlastitog statusa) okuplja se oko ideje rodoljublja, koja iz scene u scenu postaje sve radikalnija i pogubnija, kako za one koje se smatra neprijateljima nacionalnosti, Mađarima i mađaronima, tako i za Srbe koji ginu zarad rodoljublja ove mlade, sebe svjesne inteligencije. Nasuprot njih stoji Gavrilović, ozbiljan i pošten čovjek, koji nominalno nije rodoljub, ali praktično jedini jeste.

Ono što započinje kao komična reakcija na Ugarsko vladanje Vojvodinom uskoro dobije i svoj krvavi epilog. Stradanja civila, čitavih sela i imanja, koja nam Urban predstavlja kroz muziku i interesanstan scenski pokret. Urban koristi songove i između scena, koji su, baš kako i treba, više od pukog dobijanja vremena dok se scenografija iza leđa glumaca koji izvode song promjeni – njegovi songovi su vezivno tkivo između scena i sjajan komentar na ono što slijedi.

Predstava završava scenom u kojem svi likovi sjede i govore beogradskim naglaskom, izuzev Gavrilovića, kojeg u naletu rodoljublja upucaju i iznesu sa scene te nastave kao da se ništa nije dogodilo. I ta promjena je strašna i izuzetno važna – podsjeća na stotine onih profesionalnih patriota koji nakon počinjenih zločina i užasa nekažnjeno nastavljaju dalje, sa novom vizijom rodoljublja, kao uglednici, kao vođe.

Dobra scenografska rješenja, smisleno uklopljena muzika, jasni kostimi i sjajno pročitan Sterijin tekst su omogućili su ovoj predstavi da bude ovako aktuelna, i da nas podsjeti gdje živimo. I ko nas vodi. I koga slijedimo.

U POZORIŠTU ČOVEK TREBA DA DOŽIVI KATARZU

Razgovarala: Danijela Regoje

Sterijin komad "Rodoljupci" morao je da čeka 50 godina da bi bio postavljen na scenu, iako ga je on napisao neposredno poslije istorijskih događaja koji se u njemu opisuju – nacionalne evropske revolucije 1848. sa njenim odjecima na tlu Banata, među Srbima iz Južne Ugarske. Ova Urbanova postavka dosta je osavremenjena i zapravo nam govori da se skoro 170 godina otkako je komad napisan ništa nije promjenilo?

Nažalost, to je očigledno. Pre svega u pitanju je genijalan pisac, kao i Nušić na kraju krajeva. Naša dva najveća dramska pisca, komediografa. Nije ni čudo da je Sterija znao šta je napisao, u kom trenutku, i zaveštao je svojim testamentom da njegovo delo "Rodoljupci" bude izvedeno 50 godina nakon njegove smrti. Dakle, to je jedan neuralgični trenutak i jednostavno, na ovim prostorima, očigledno, se to vrlo sporo menja, gotovo ništa, u raznim oblicima i u raznim fazama, u raznim promenama - bilo ratovima, bilo društveno političkim lomovima sistema itd. Pojavljuju se određene strukture ljudi koje su u ime rodoljublja i nacije u stanju da načine najgore stvari, kao što je pre svega guranje ljudi i naroda u besmislene ratove. Drugo, što je još važnije, koji u suštini koriste takve trenutke za tzv. prvobitnu akumulaciju. Toga smo imali i mi i to nam je najsvežije još iz poslednjih ratova posle raspada Jugoslavije i ovog krvavog, bratoubilačkog, rata na tom prostoru bivše nam zemlje. Gotovo na svim prostorima, ako ne, apsolutno svim, je jedna određena struktura ljudi, što iz podzemlja, što iz policijsko-političkih struktura, vojske itd. u suštini iskoristila taj trenutak i došla do nezamislivih bogatstava u veoma kratkom periodu. A, naravno, uvek se krijući iza tih rodoljubivih ideja osnivajući, bilo stranke koje su na nacionalnoj i nacionalističkoj bazi i koje su strahovito mnogo zla nanele i sopstvenom narodu, i na kraju krajeva i jednom društvenom i demokratskom napretku. Jer uvek u tim promenama očekujemo neki boljitet, neki napredak, a, ustvari, dolazimo vrlo često do stagnacije i nazadovanja i stvari se iznova menjaju kao neki perpetuum mobile se ponavljaju stvari u nekom malo drugačijem obliku.

Predstava zahtijeva veliki angažman glumaca, ne samo glumački, nego i igru, pjevanje... Koliko je to vama bilo izazovno?

Ova predstava je, zapravo, jedan brehtijanski, tako bih rekao u rediteljskom i poetičkom smislu, postavljen komad. Dakle, Urban je jednostavno izbegao ono, kako ga je Sterija napisao, "veselo pozorje", nego ga je napravio kao jednu angažovanu predstavu u kojoj učestvuju glumci, koji ne samo da govore tekstove i ideje pisca, nego na neki način izražavaju i svoje intimne, lične stavove u odnosu na određene teme. Naravno, tom brehtijanskom prosedeu je pomogla i ova sjajna muzika i ovi songovi koji su napisani. Meni je jako žao što nisu išli titlovi tih pesama, jer to je, ustvari, cvet rodoljubive poezije 19. veka. Dakle, to su naše najbolje pesme, koje su pisali naši veliki pesnici. Tako da su ta muzika i ti songovi zapravo doprineli toj brehtijanskoj angažovanosti u ovom komadu.

Gavrilović, kojeg igrate u Rodoljupcima je jedini i tragični racionalni oponent. Da li i koliko danas imamo Gavrilovića ili su oni i dalje "incidentna" pojava?

Kako kad. Ja mislim da ih ima, ali jednostavno ne mogu da dođu do izražaja. Oni su, ipak, usamljeni i oni vide dalje. Narod je zaslepljen, narod je zaluđen, izluđen, narodu trebaju vode, i ko god progovori glasom razuma, ili glasom nekog pravog nacionalnog patosa ili nacionalne ideje, što je suština narodnog interesa, taj bude izopšten na neki način. Ko kaže istinu, vrlo često biva uklonjen. Zato mislim da ovo rešenje koje je Urban pokazao, da takvog jednog čoveka ubiju na licu mesta, zato što im je rekao istinu, ali ne samo to, nego i zato što je rekao da će širiti tu laž koju oni šire i da će obelodaniti njihovu prevaru, to je dobro... Sve to imamo i u vrlo skorijoj istoriji. Takve primere imamo i od ubistva Đindića, preko ubistva naših ljudi, bilo u vreme monarhije, pred rat, u vreme rata itd. Često se dešavalо da takvi ljudi, koji su imali drugačije mišljenje i koji su imali jedan razumniji i istorijski tačniji pogled na svet, na budućnost i sudbinu naroda, su bili eliminisani, jer su jednostavno smetali. Tako da mislim da je ovo rešenje sa ubistvom Gavrilovića, koje ne postoji kod Sterije, po meni jako važno. To je važno i meni kao liku, jer generalno gledano, ako se igra veselo pozorje Gavrilović je najmanje interesantna uloga. Ovi drugi likovi su daleko koloritniji, sve te karikature, a on onako, spada u tu neku rezonersku boju koja nije preterano zanimljiva za glumca, iako je lik izuzetno važan.

Pomenuli ste Đindića. U predstavi Vi pominjete i mnoge druge ličnosti iz politike ovih prostora... Od Slobodana Miloševića, preko Stipe Mesića do najnovijih članova Vlade Srbije?

Da, ali ne samo ove Vlade Srbije, nego i prošlih. Od pada socijalizma to su sve, koliko ja znam, i mislim da niko nije ispušten, to su sve članovi vlada i predsjednici država. Dakle, nije riječ samo o ovoj vladu, nego o posljednjih desetak, koliko smo ih imali od 90-tih, pa na ovamu.

**Moto Susreta pozorišta je "Potraga za istinom".
Da li i koliko teatar treba tragati za istinom?**

Ja mislim da treba. Samo bez tog uбеђenja, to je bar moje mišljenje, da možemo da menjamo svet. Pozorište puževim korakom kroz vreme, kroz milenijume, se okretalo ljudskoj duši i određenim zanimljivim i unikatnim primerima ljudi koji su na neki način govorili neke stvari koje su bile vizionarske itd. Znači, pozorište bi trebalo da menja svest ljudi da jednostavno pojedinca na neki način natera da razmišlja o nekim neuralgičnim temama koje eventualno pozorište pokreće. Naravno, pozorište nije samo političko. Ima i filozofskog, ima i zabavljačkog teatra, dakle, pored tog zamišljanja i promišljanja o problemima, u pozorištu čovek, po mom mišljenju, treba da doživi katarzu. To je ono što je osnovni razlog postojanja pozorišta. Znači, katarza pojedinačna, a ponekad i kolektivna.

U prilog prići o istini u pozorištu ide i predstava "Šovinistička farsa", koju ste igrali sa Josifom Tatićem i koja je dala značajan pečat Vašoj karijeri, a koja je na neki način nagovijestila sve ono što će nam se kasnije desiti?

Slažem se. Počela je kao farsa i kao komedija, a završila se kao tragedija. Sticajem okolnosti mi smo počeli tu predstavu u trenutku kada počinje polako raspad Jugoslavije, s tim što naravno, nismo uopšte mogli ni u snu mogli da verujemo do kojih razmara će to uopšte ići i u kakvom krvavom raspletu će se sve to dogoditi. Ali smo naslutili već, i naš pisac, i naša ekipa koja je radila tu predstavu i igrala. Igrali smo je u četiri verzije, četiri nastavka, preko 1800 predstava je bilo, a igrali smo je od Vardara pa do Triglava, na pet kontinenata pred našim ljudima, a i strancima... Vrlo je to bilo vidovito na neki način, ali nije bila ideja da se ljudi zabave samo, nego smo osetili i predosetili šta će se desiti. U to doba su počeli da se pojavljuju raznorazni etnogenetičari koji su kreirali i izmišljali neke nove istorije, neke nove ideje, neke teorije zavere, što svetske, što domaće... To je bilo do te mere evidentno, ali to su ljudi koji su toliko ušli u medije, da nama nije bilo jasno kako narod ne shvata sa kojim prevarantima ima posla. Neko prekrajanje, revizija istorije i etnogeneze svih ovih naroda ovde, to je nama bilo jako inspirativno i naravno da se iz toga i rodio taj komad. Ali kažem, mi smo samo hteli da ukažemo na jednu strahovitu, kako bih rekao, jednu rigidnost i malignitet takvih razmišljanja, ali niko nije mogao da veruje da će to da poprimi tolike razmere i dokle će to da dovede.

Predrag Ejduš, glumac

Kakvi god su, naši su...

Razgovarao: Mirsad Arnautović

Sedme festivalske večeri 33. Susreta pozorišta/kazališta BiH u Brčkom, publika u Domu kulture je mogla uživati u predstavi "Rodoljupci" Jovana Sterije Popovića u režiji Andraša Urbana i u izvedbi glumačkog ansambla Narodnog pozorišta u Beogradu. Radi se o predstavi čiji je originalni tekst djelimično adaptiran i prilagođen savremenom trenutku uz korištenje orkestra i pjesme koji su cijelo vrijeme iganja držali ritam kod publike stvarajući međusobnu interakciju.

Slobodan Beštić, glumac

Ko su, u stvari, rodoljupci?

Likovi koje mi igramo u predstavi su lažni rodoljupci i tako ih je Sterija video i tako smo ih i mi odigrali. To nisu rodoljupci koji istinski vole svoj narod i koji istinski žele dobro tom narodu. To su ljudi koji se kriju iza rodoljubljivih ideja, i pokušavaju da izvuku ličnu korist prvo preko političkih struktura a poslije pljačkom. Njima je suštinski i krajnji cilj da se obogate i da steknu moć i vlast kao nosioci patriotskih i rodoljubljivih ideja.

U našoj predstavi mi smo se tim ljudima možda manje podsmejavali u odnosu na ono što je Sterija pisao jer on ih je čak posmatrao sa nekim dobrodušnim humorom, međutim mi smo osećali potrebu da posje svih ovih ratova i svega što se dešavalо stvar zaoštimo i stvarno naši rodoljupci su mnogo opasniji i morbidniji u svom nastupu.

Njihove reči i ono što oni podstiču ima mnogo tragičnije posljedice. Mi smo svi te posljedice živeli a neki ih nisu ni preživeli. Nažalost takvi i dan danas sjede na političkim strukturama moći i ne samo u Srbiji nego u svim zemljama u Regionu i da je to nekako naš usud koji je prostо stvar sazrevanja naroda.

Nažalost svi mi ovde koji živimo nemamo dovoljno zrelosti da se takvim ljudima suprostavimo, da ih prepoznamo i da njihove ideje odbacimo kao lažne jer se vrlo lako zapalimo na prve nekakve iskre pa se odmah nađu i pristalice takvih ideja i zbog toga je ovakva predstava neophodna i mora da bude ovako oštra i mora da bude ovako drastična.

Sterija je ovaj tekst napisao prije otprilike 140 godina kada ga se sagleda iz ovog današnjeg konteksta može se zapitati ili je on bio vizionar ili se mi nismo ništa promijenili?

Istina je da se nismo projenili: To je nešto što je očigledno postojalo i u ono vreme o čemu govore dijelo teksta u prestavi u smislu: "Neka izgori još više sela i još više sela, neka celi narod strada jer će se kuće ponovo izgraditi ali srpstvo mora da preživi". U tom smislu zamenite pojam srpstvo za neki drugi pojam u Hrvatskoj ili u Bosni i Hercegovini i dobićete istu priču, znači mi smo lako zapaljivi na te ideje zato što nam nedostaje dovoljno svesti o posledicama tih naših ideja i dela.

Sve ovo što nam se desilo treba da nam bude nauk u budućnosti, svakom pojedinačno, na ljudskom planu. Da svako od nas shvati da to više ne može i nesmije da se desi. A na kolektivnom planu da se kroz institucije takve pojave žigošu kao negativne i da se sprječi njihovo dalje širenje i vraćanje na stare mehanizme.

Poznato je već da je Jovan Sterija Popović u svom testamentu zaveštao da se ovaj tekst ne igra 50 godina nakon njegove smrti. Šta vi mislite zašto je to bila njegova želja?

On je očigledno i tada već imao napade na sebe i optuživali su ga da je to antisrpski komad a on je jako blago i razumno napisao da je to komad koji govori o negativnim pojavama u jednom narodu a ne o narodu samom.Zašto je to bilo tako? Verovatno što se u to vreme se na ovim balkanskim prostorima stalno dešavaju ratovi i stalno je to goruće i osjetljivo pitanje i on nije želio da bude proglašen za čoveka koji radi protiv svog naroda.

I upravo što se i danas takve stvari dešavaju važno je to reći iako smo i mi danas imali komentara od ljudi da je ovo što mi radimo u predstavi prejerano, ne istinito, da to nije baš tako bilo i da to predstavlja zlonamjernu kritiku srpskog naroda.A to uopšte nije bila namera reditelja, nas glumaca niti samog autora teksta.

Obično kad su upitanju ovaki tekstovi i ovako jake predstave javnost i medije zanima kako na ovakvu predstavu reaguju komčije u drugoj državi a mene zanima kako na predstavu reaguju u Srbiji?

Od premijere do kasnijih igranja bilo je dosta različitih reakcija. Moj je osećaj da publika u Beogradu vrlo dobro razume poentu prestave i prihvata to sa apalužima. Dok smo odlazeći da igramo predstavu neke pasivnije sredine i provinciju, tamo je već publika zbuњenja i nekako neki ljudi to doživljavaju kao napad na sebe i nemogu da prihvate to smatrujući to pretjeranim.

Kada smo igrali predstavu u Zagrebu, nama glumцима je bilo veoma zanimljiv muk nakon prve otpjevane pjesme u predstavi "Ustaj, ustaj Srbine" ali je publika vrlo brzo shvatila o čemu se radi tako da su na kraju odlično reagovali.Slične reakcije su bile i u Srajevu dok je u Beogradu ta interacija sa publikom puno veća jer su aplauzi na gotovo svaku pesmu vrlo česti.

Reditelj predstave, Andraš, Urban je režirajući ovaj komad uveo neke preinake u odnosu na originalni tekst s obzirom da je veliki dio predstave koju Vi igrate urađen u vidu mjuzikla. Šta se time želi poručiti publici?

Pa to je klasičan Brehtov pristup, to nije ništa novo. Dakle songovi koji se uvode u predstavu su po Brehtovom sistemu i oni praktično svu radnju na sceni sažimaju u song zato što je on želio da sruši četvrti zid odnosno pozorište u kojem publika gleda nešto što se njih direktno ne dostiće.

Breht je uveo songove kako bi se glumac njima direktno obratio publici kako bi ih podstaknuo na razmišljanje i na stav kako ne bi imali neutralne gledaoce kao što nisu neutralni ni sami glumci na sceni.

Po meni je ta vrsta pozorišta iscelujuća i potrebna svim duštvima u Regionu zato što mi još uvijek nismo završili sve te poslove i sve je na ivici nekakvih novih sukoba i mi želimo kroz umetnost da tu običnu publiku osnosno narod prodrmamo . Da im kažemo nemojte baš vjerovati svemu što vidite na televiziji i čujete od političara.

Nismo se bavili kritikovanjem bilo kog naroda već svim golubovima prevrtačima

Razgovarala: Sanita Jerković Ibrahimović

Ova predstava moglo bi se reći tiče se svih nas. U pitanju je jedna politička satira, zar ne?

Ništa nismo pobegli od Sterije i nismo uradili ništa što on već nije napisao u svom komadu. Sa Andrašom Urbanom smo počeli probe tako što smo počeli da pričamo o svemu onome što se nama i generacijski dešavalo od osamdesetih godina, od onda kada smo postali svesna bića. Tako smo došli do toga da želimo da napravimo anti-ratnu predstavu koja ima poruku da je prvo čovek važan. Sećate se da je bilo u „Utisku nedelje“ ona najava svaki put i izjava jedne bake koja kaže: „Da se jedna majka pita nikada ni jednog rata ne bi bilo“. Tako da smo pričali priču o tome koliko mi kao ljudi, zbog svega ovoga kako živimo brzo, koliko postajemo licemerni, koliko žmurimo na neke stvari koje nam se dešavaju i koliko se protiv toga treba

boriti. Na pitanja Andraševu „Šta mislite hoće li biti rata?“, svi smo kategorično odgovorili da neće. A onda smo shvatili da rat u Siriji itekako traje samo što je to druga vrsta rata na koji mi nismo naučili. Sedam dana posle toga bila je zatvorena granica sa Mađarskom i shvatili smo da je ovo još uvek područje bureta baruta. Mnogi su probali da pričaju o tome kako je ovo orijentacija da smo kao kritikovali Srbe. Ne, nismo se bavili kritikovanjem bilo kog naroda već svim golubovima prevrtačima koji će danas reći jedno, a sutra drugo zarad svojih ličnih interesa.

Predstava govori o tome da sada na vidjelo izlazi sve ono što se nekada prikrivalo, čak da je to i poželjno bez obzira što se odnosi na koristoljublje?

Svi se kriju iza tog ličnog interesa i predstavljaju nam to kao naše kolektivno dobro. Oni koji su se osetili uplašenim, osetili su se tako zato što su se prepoznali. U tome smo bili vrlo direktni kao i u činjenici da na neke stvari na koje zažmurimo, pristajemo, dajemo legitime jer smo otupeli negde u toj borbi koja nam se dešava zbog ove svakodnevnice.

Predstava se pokazala izuzetno dobrom, oborila je sve rekorde.

Jeste, igramo je dugo već godinu dana i proputovali smo ceo Region i inostranstvo. Ovo je naše zajedničko autorsko delo i samim tim je mnogo značajnije kada dobijete priliku da tako nešto igrate i da sa tim putujete. Ne samo da je oborila rekorde zato što je intrigantna i provokativna jer pozorište treba da budi i da bude zabavno nekada ali nekada treba da postavlja pitanja i da daje odgovore. Ona je prosti istinita i zato je i zanimljiva ljudima.

Da li je hrabra?

Dosta pričamo o toj scenskoj hrabrosti i mislim da smo svi hrabri na neki način. Jer koračati u ovom vremenu u kojem se ne snalaze svi, to je veliki uspeh. Ono što nas nikada niko nije naučio je da ponekada sebe pohvalimo. Stalno nas neko kritikuje kako smo nezahvalni, kako malo radimo. Naprotiv, kao odgovoran građanin koji plaća porez, zahtevam isto tako da država ima neke obaveze prema meni. Ako je to moja hrabrost, onda sam hrabra.

Obišli ste dosta sa ovom predstavom. Gdje su Vam utisci bili najbolji?

U Zagrebu su bile fantastične reakcije, u Budimpešti, kao i u Jagodini gde su navikli na drugu vrstu komedije, estetike. Prvo su bili šokirani što to nije bilo samo pitko i lako da se samo smeju tamo nekome. A vrlo je važno shvatiti da tamo neko smo mi. Igranja su od beogradske publice na ovomo bila potpuno različita tako da ne mogu da izdvojim bilo koga. Ljudi se ustvari „kače“ na to što prepoznaju da trenutno to licemerstvo vlada.

Anastasia Mandić, glumica

Nela Mihalović, glumica

IVO JE PAMETNA PUBLIKA

Razgovarao: Mario Ivkić

Beogradska glumica, Danijela - Nela Mihailović, iza sebe ima prebogatu kazališnu i filmsku karijeru, stvaranu više od 20 godina. U Brčko je prvi put došla ove godine i na Susretima kazališta, zajedno s ansamblom Narodnog pozorišta iz Beograda, pokazala umijeće prave dive. U predstavi „Rodoljupci“ glumila je lik gospode Zeleničke, kvazirevolucionarke i patriotkinje spremne da prva pokrene bunt radi promjene i isticanja rodoljublja, koje se pokaže da je na vrlo klijatim nogama. Kako sama kaže da se glumom bavi iz iskrene ljubavi prema tom poslu, to je i dokazala energičnom u vrlo uvjerljivom igrom u kontroverznom djelu Jovana Sterije Popovića, a pod redateljskom palicom Andraša Urbana. Iskoristili smo njen boravak na ovom festivalu u Brčkom da podujelimo dojmove o samoj predstavi ali i reakcijama na tu predstavu.

Veliko je umijeće potrebno i priprema kako bi se taj lik na pravi način iznio na scenu, barem mi koji predstavu gledamo tako doživljavamo. Kako ste se vi pripremali za ovaj lik?

Najuzbudljivije i najveći izazov u tom procesu je bilo kada radite neki lik da tražite inspiraciju u sopstvenom iskustvu i u okruženju u kome ste. Tako ja volim da kažem da sam, nažalost, imala i inspiraciju nalazila svakog trenutka kada uključim televiziju, svakog trenutka kad se suočim sa sopstvenom stvarnošću u kojoj živim, tako da mi uopšte nije bilo teško dsočarati ovakav lik. A ona, vrlo važna u Sterijinom komadu i baš žena – zanimljivo. I mislim da je to vrlo važno i čini mi se da su te žene, a ima ih puno, vrlo opasne i gotovo uvek ugasnije od

muškaraca. I onda sam razmišljala zašto je, između ostalog, tako? Žene imaju razna sredstva da se domognu raznih pozicija i mislim da u toj potrebi da se zadrže na vlasti, ili na nekom mestu koje nije možda uobičajeno za ženu, su spremne na sve i uvek surovije i bahatiće od muškaraca. Tako da nije mi bilo teško napraviti takvu ženu. Ima ih mnogo oko nas.

Kako ste vi doživjeli lik gospode Zeleničke, koji igrate u ovoj predstavi? Je li ona veća mešetarka i lažni rodoljub od ostalih likova i prefriganja, ili je zapravo jedna među istima u ekipi koju uspješno pokreće?

Znate kako. Ona je kvazi rodoljub, kao i svi ovde prikazani rodoljubi. Jer mi smo i pričali o ljudima koji se bave zloupotrebom rodoljublja i patriotizma, koje u svom iskonskom značenju su vrlo važne reči i kategorije ljudi, ali sve ih manje ima. Čini mi se gotovo da ih danas i nema. Pričamo o ljudima koji to zloupotrebjavaju i tom zloupotrebom čitave narode teraju u ratove, u haos, besmisao, u sve što se nažalost nama i dešava u vekovima unazad. Na kraju krajeva Sterija je ovo napisano pre nekih 140 ili 150 godina, ali taj krug koji se nanovo stvara uvek je potresan. Mi smo narod koji ne ume iz svojih grešaka i to je naša najveća muka. Kao što sam malo pre rekla, nije mi bilo teško naći inspiraciju za ovaj lik, da ga izgradim u sebi i da ga opravdam. Ima danas svuda oko nas sve više takvih žena – žena predatora, koje su još surovije i još agresivnije u tom konstantnom i većtom traženju žena da nađu svoje mesto među muškarcima, ne znajući i neshvatajući da su svoje mesto oduvno našle i da bi tu trebale i da ostanu. U najlepšem smislu reči, to mesto koje je davno dano ženi. Nažalost, to se sve više gubi i vodi nas u haos u kome živimo.

Progovorit ćemo i riječ dvije o toliko jakoj energiji koju ste tijekom predstave isijavali u dvoranu na publiku. Odakle ste iscrpili toliko snage da tako snažno držite pozornost publike svake sekunde?

Hvala Vam mnogo na tome. Andraš Urban jeste reditelj koji je taj i koji je to tražio od nas. On je tražio od nas, i to je bio jedan ozbiljan trening tokom procesa, da tu uspostavimo tu energiju koja zaista neće dati publici da predahne, da uzme vazduh, ili da se zamisli nad nečim drugim osim da se koncentriše na predstavu i da prati tok same predstave i svega onoga o čemu mi govorimo. Velika nam je energija potrebna za ovu predstavu i ja sam uvek preumorna posle ove predstave - ali i negde duboko duboko ispunjena i kao glumica, ali i kao čovek, posle ovoga.

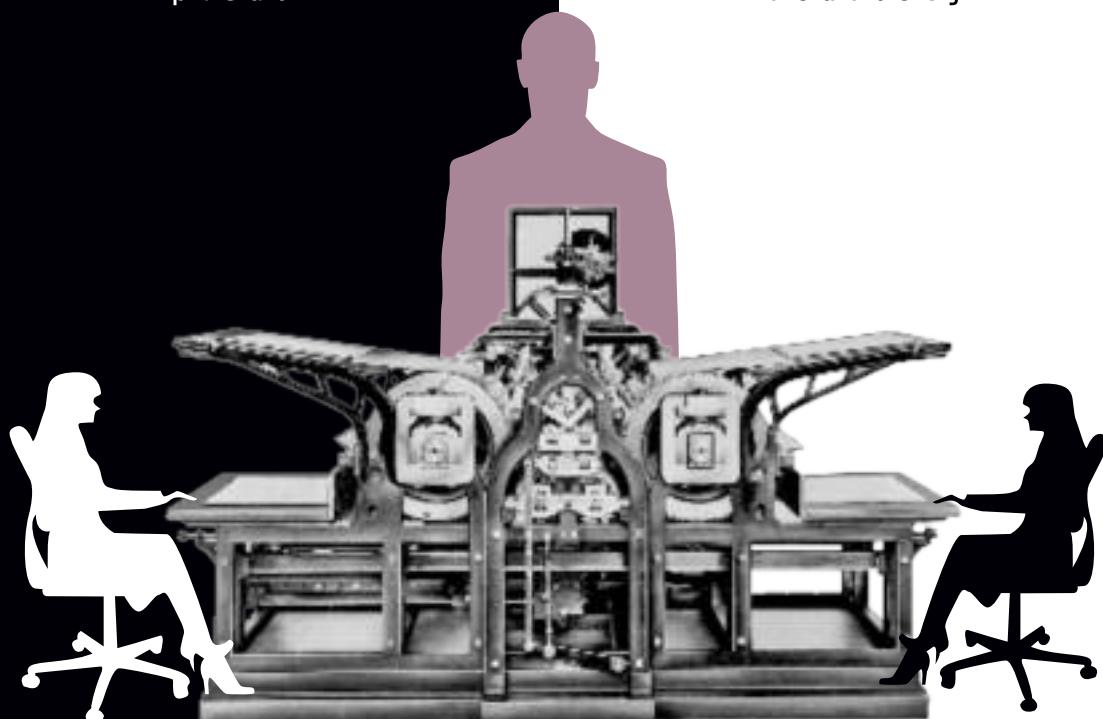
Ono što je također jako zanimljivo i jako bitno, i zbog čega se zapravo i priređuju predstave, jeste reakcija publike. Poznato nam je da je ova predstava gdje god je igrala izazivala kontroverze, različite komentare i reakcije. Kako ste doživjeli reakciju publike ovdje u Brčkom? I ovo je specifična publike. Vjerujem da ste se upoznali da je višenacionalna, da su i ovdje prisutni mnogi „rodoljupci“, „domoljupci“ i „patrioti“.

Ja sam uživala tokom predstave ovde u Brčkom. Mislim da su reakcije fenomenalne. Nismo znali šta će nas ovde dočekati. Mislim da je publika bila vrlo pažljiva. U početku suzdržana, što je i za očekivati, jer mi grunemo od prvog trenutka dosta agresivno. Mislim da je ovo jedna pametna publika koja je sebi dala prostora da promisli, da se uvuče u našu predstavu, i onda nas je zaista divnim aplauzom nagradila. Mislim da je ovo neka vrsta reakcije publike koju smo želeli dok smo radili ovu predstavu.

INDIGO

DUŠKO PREMOVIĆ
pisac

BRANISLAV LEČIĆ
reditelj

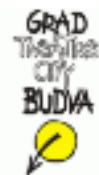

DANICA MAKSIMOVIĆ BRANISLAV LEČIĆ MARIJA VICKOVIĆ

Songovi
Saša Milošević

Aranžmani
Zoran Radetić

Koreograf
Danica Arapović

SMART STUDIO

STEFANOVIĆ

GemTrade SHOP

BN BOS

sezona
2015/16

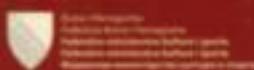
JOSIP MLAKIĆ

MRTVE RIBE PLIVAJU NA LEĐIMA

REDAΤELJICA: TANJA MILETIĆ DRUČEVIĆ

GLUME: IRANELA AGIĆ BURINA, MIRO BARNJAK, BOJAN HENIBAKA, ANGELA BULUM, SAŠA HANOŽIĆ,
JELENA KORDIĆ KURET, JASMIN KRPO, NEĐŽAD MAKSUMIĆ, NIKOLINA MARIĆ, ROBERT PEHAR, VELIMIR PŠENIČNIK NJIRIĆ,
FAKETA SALIHBEGOVIĆ AVDAGIĆ, EMIR SEFIĆ, IVAN SKOKO, EMIR SPAHIĆ, ZLATAN ŠKOLJIĆ, MAJA ŽEĆO

www.teatervrsac.ba www.zptv.ba www.bnp.ba

A ALUMINU HT ERONET © Unicredit Bank LOVAC

POZORIŠTE KAO JEDINO UTOČIŠTE ISTINE

Priredio: Suvad Alagić

Predrag Ejdus

I kad smo ipak pomislili da nakon odigranih šest predstava u takmičarskom dijelu 33. Festivala pozorišta/ kazališta u Brčkom, ne može bolje, više, jače i vrhunskije, desi-

lo se dramsko čudo, desila se prava pozorišna katarza, desila se predstava „Rodoljupci“, Jovana Sterije Popovića, Narodno pozorište Beograd, u režiji ingenioznog Andraša Urbana, koji ovom predstavom definitivno pomjera gra-

nici mogućeg u teatru. I nije samo Urban „krivac“ za predstavu koja je doslovce svojim kvalitetom raznosi sve oko sebe i sve naše predrasude, stereotipe, gluposti i primativizam, gdjegod da se igra. Ova vanserijska predstava

koja se gleda s tijelom naprijed „s pola stražnjice, kako neko reče za okruglim stolom, i koja ne dopušta predah gledatelju, koja baca u brigu kritiku - jer kako i šta reći o predstavi gdje je sve rečeno, dogođeno i poredano umjetnički ubilačko kompaktno i bez slabe tačke. Predstava je ovo, a pogotovo ako je gledamo iskreno iz naše zajedničke kaljuge po kojoj rovimo i bauljamo, dok ronimo suze,

blujemo smrt, pišemo pjesme, mrzimo se i volimo do uništenja i samouništenja, dok živimo teatar u svome vlastitom životu, predstava je ovo koja svojim angažiranim teatarskim pristupom može komotno stati uz bok sličnim ostvarenjima u svjetskim okvirima. Krivi za to su fasina-

ntni glumci, dramaturg i saradnik reditelja, Suzana Vuković, kriva je scena koja je tako funkcionirala da se u pojedinim dojmovima mogao steći utisak da se na bini prikazuje filma ne igra drama, krivi su songovi, najljepša

srpska rodoljubiva poezija, krivo je Narodno pozorište Beograd, kriva je i publika koja odmah nakon predstave nije bila u šansi, zbog stanja vidljivog dramskog šoka, iliti katarze koja se nije mogla sakriti, percipirati ništa drugo sem supstancije „Rodoljubaca“ u svim njenim nijansama, slojevima i pozorišno- topovskom učinku jedne ovakve

genijalne umjetničke provokacije koja se dešava pred našim očima, u našim dušama i umovima, u nama svima redom, od Triglava do Đevđelije, preko Vojvodine, priznali mi to ili ne, dopadalo nam se to ili ne.

Nakon predstave održan je okrugli sto kojeg moderira i vodi Dževdet Tuzlić.

Predrag Ejdus: „Ja volim da učestvujem u takvim predstavama jer je to nešto što je daleko od zabave i što, prepostavljam, da publiku dovodi do neke vrste katarze i razmišljanja o onome šta smo mi to igrali i da na neki način preispitujemo, možda neke sopstvene postupke i neko vreme koje smo prošli. Činjenica je da smo mi prošli strahovito turbulentno vreme i tu su se ljudi strahovito menjali. Svi mi znamo koliko ljudi u tom vremenu su proživiljavali razne mene i to u relativno kratkom periodu. Ali to samo govori koliko je to nešto što se ovde ponavlja i o ljudskoj prirodi koja ne može da razluči šta je istina a šta je laž, šta je pravi interes, šta je zaista rodoljublje itd. A onaj lik koji ja igram je jako dobro rešenje Urbanovo, jer to je jedan čovek, u klasičnom tumačenju, od dosadašnjih uloga, dok su drugi likovi uglavnom žovijalni. On je rezoner, ali govori istinu. I taj čovek koji govori istinu i vidi o čemu se radi, i sa kakvom bandom se on se udružio, kod Sterije on ostaje sa njima do kraja. Međutim, Urban ga je ubio...“

Anastasija Mandić: „Sve ovo što je govorio gospodin Ejdus je vrlo važno da bismo mi kao ljudi se otvorili i izašli iz jednog komfora u kome smo svi bili i nadali smo se da ćemo igrati neke likove koji će biti jako duhoviti i nama daleki. To nismo mi, da nismo mi ti koji možemo da prepoznamo ljude sa televizije, oko nas, ili svih ovih godina koliko su među nama. Što se tiče njegovog (Narodno pozorište Beograd) načina rada i njegovog rukopisa to je nešto što je meni svakako blisko, to je pozorište koje je za mene živo, koje, ustvari, provokira, koje nije samo zabavno, koje postavlja pitanja i daje odgovore...“

Neda Kozomara: „Dinamika i tempo su bili nevjerojatni. Znate, mi često kad gledamo predstave, postoje te neke vrhunske predstave bez obzira što vrhunski glumci glume, ali imate neke one trenutke kao off-on, malo vi onako kao izgubite se pa mislite šta ćete sutra kuhati za ručak, pa se onda vratite u tu predstavu. Međutim, kod vas je zaista naša pažnja uvijek bila usmjerena. Niste nam dozvolili niti jednog trenutka da predahne-mo - ne, to je bilo baš ono sa dinamičnim tempom, i svaka čast reditelju na tome i vama svima. Primjetili smo to mi svi bez obzira što neko to ne artikuliše. Ružno i lijepo se ciklično ponavlja u svakom društvu na svijetu. Ratovi se ciklično ponavljaju, nažalost, ali se ljestvica još češće ponavlja. Uzećemo za primjer ove Susrete u Brčkom, koji je to praznik kad se pojavit ćete vi iz Beograda, ili pozorišta iz Zagreba, Sarajeva, Banjaluke...“

Mladen Bićanić: „Svuda kod Urbana postoji vrlo riječko korištena u teatrima na ovom prostoru, veza songa, muzike, koreografije i drame, dakle dramskog narativa. Ono što mislim da karakterizira njegov redateljski kazališni rukopis upravo je to da taj dio predstave, naravno uporedo s onim što je u dramskom tekstu, u dramskom predlošku, ili u njegovoj ideji, sasvim svejedno, ali je taj dio često dominantan i daje osnovni ton, atmosferu, duh čitave izvedbe...“

Anastasija Mandić

Neda Kozomara

Mladen Bićanić

Srdjan Vukadinović, Branko Cvejić, Danijela Regojo

Znao sam da ću biti glumac

Piše: Ivana Pirić

Kazališna susretanja nastavljena su druženjem s Brankom Cvejićem, jednim od najboljih srpskih glumaca i nekadašnjim ravnateljem Jugoslovenskog dramskog pozorišta Beograd. Kao i svake večeri posvećene određenom glumcu, sinoć je predstavljena publikacija „Pozorišni život likova Branka Cvejića“ u kojoj je istaknuto sve ono što je i gdje je sve igrao ovaj glumac.

Predstavljač, profesor Srdjan Vukadinović, podsjetio je na Cvejićevu ulogu u Susretima u Brčkom, gdje je bio član žirija, kao i na apsolutni festivalski hit „Hadersfiled“ JDP-a koji je u ovom istom Domu kulture u sklopu Susreta prije nekoliko godina odnio sve nagrade.

Cvejić je svoju teatarsku karijeru sagradio u četiri kazališta iz Beograda: Atelje 212, Zvezdara teatar, Jugoslovensko dramsko pozorište i u novosadskom Srpskom narodnom pozorištu. Posebnu popularnost je stekao ulogom Baneta Bumbara u televizijskog seriji „Grlom u jagode“ Srdjana Karanovića. Da li ga je ova uloga obilježila za čitav život i dala primat u odnosu na druge jako značajne uloge? Cvejić kaže da nije. Zapravo ispričao je gostima jedan diskurs između njega i Ljube Tadića, koji je igrao u jednoj seriji ulogu Amazonca, a koja, prema mišljenju njegove publike, nije bila upečatljiva poput uloge Edipa. Ljuba mu je na to odgovorio da je obje uloge igrao istom snagom. „Ne verujem da se glumac po jednom liku prepoznaće,“ kazao je.

Diskurs je ovaj put nastavljen s publikom. Povodom pedeset godina njegovog rada, glumac kaže da ne voli jubileje, jer je imao oca operskog pjevača koji je nakon dvadeset i pet godina, a potom svakih narednih pet godina obilježavao jubileje. „Na kraju je moj otac obeležio četrdeset pet godina umetničkog rada. Eh, sad bi vam mogao napisati svoju novu biografiju – Rođen sam u prvoj polovini novog veka; u prvom životu sam igrao mnogo i u pozorištu i na televiziji, onda sam deset godina pomagao Jovanu Ćirilovu, učeći od njega kako se vodi jedno

pozorište, da bih sledećih deset godina vodio to pozorište. Sad sam glumac početnik. Sve je stalo u ovih nekoliko rečenica“, rekao je Cvejić.

Veliki aplauz, a potom aktuelna priča kada je nakon isteka ravnateljskog mandata u JDP-u htio otići u mirovinu, gdje je izdržao četiri mjeseca. „Bilo mi je dosadno i jednostavno morao sam igrati. Prvo jedna, pa druga i evo sad igram u pet pozorišta. Trenutno je tu i mjuzikl sa Tanjom Bošković, gdje sam morao naučiti igrati i pevati“, kaže Cvejić, dodajući da mu je gluma još od djetinjstva bila predodređena. Dok je otac imao nastupe, mali Branko je trčkarao po kazališnim holovama, skrivajući se u garderobu gdje je upoznao brojne slavne zvijezde, između ostalog i Vivien Leigh.

„Od malena sam slušao priče o Narodnom pozorištu, a deca glumaca normalno da žele biti glumci. Beograd je u to vreme, pre trideset godina, bio svet, sad nažalost nije tako. Živeli smo u nekoj drugoj zemlji. Ja sam jugonostalgičar i ta druga zemlja je moja zemlja, ovo je sve „pod moranjem“. Zato volim da putujem. Kad sam bio direktor jedva sam čekao isplanirati gostovanje u nekoj zemlji. Tako sam sa tadašnjim upravnikom Atelja 212, Svetozarom Cvetkovićem, pokušao uvesti nešto drugačije, i uspeli smo. Došli smo u Sarajevo i otvorili sezonu u Kamernom teatru, a koji je potom dolazio kod nas otvoriti našu sezonu. I to je bilo sjajno“, prisjetio se Cvejić nekadašnjih vremena i bolje suradnje između kazališta.

Tada je ispričao svoj odnos sa Bojanom Stupicom, beogradskim redateljem i graditeljem kazališta, koji je u to vrijeme doveo cijelu generaciju mladih ljudi u JDP, u koju su spadali Snežana Bogdanović, Ivan Bekjarev, Josif Tatić...

„Juliju u Romeu i Juliji je igrala glumica od četrdeset godina, a Bojanovom reorganizacijom sve je promenjeno i ja često kažem da nije važno što ih je Bojan doveo, već što je pružio šansu tim mladim ljudima. „Davao nam je uloge, nismo nosili samo tacne, krenuli smo igrati i zato ga mi svi smatramo svojim drugim ocem“, zaključio je Cvejić.

SCENSKO UMJETNIČKA OSTVARENOST BRANKA CVEJIĆA

Piše: Srdjan Vukadinović

Pozorišni, filmski i televizijski glumac Branko Cvejić pored dramskih kreacija koje je ostvario na scenama beogradskih kazališta Jugoslovenskog dramskog pozorišta (JDP), Zvezdara teatra i Ateljea 212, kao i SNP u Novom Sadu je veoma značajan i kao pozorišni producent, budući da je devet godina bio na čelu njegovog matičnog JDP. To je jako bitno naglasiti, jer u tom periodu je ostvarena izuzetna saradnja sa Susretima pozorišta/kazališta BiH u Brčkom. Redovni i jedan od najzapaženijih učesnika ovih Susreta je upravo u tim godinama bilo JDP. Naročito treba naglasiti učešće iz pomenutih godina predstave „Hadersfeld“, koja je bila sveukupni pobednik Susreta.

Inače, redgionalnu popularnost Branko Cvejić je stekao igrajući lik Baneta Bumbara u kultnoj seriji „Grlom u jagode“ Srđana Karanovića.

Igrao je Branko Cvejić u mnogim filmovima i TV serijama likove koji su ostali upamćeni po svojoj uvjerljivosti, i već na prvo gledanje bliskosti sa publikom.

Od kreacija iz navedenih oblika scensko umjetničkog stvaralaštva treba pomenuti filmska ostvarenja, kao što su: „Višnja na Tašmajdanu“, „Miris poljskog cvijeća“, „Petrijin venac“, „Hajduk“, „Živeti kao sav normalan svet“, „Poslednji krug u Monci“, „Balkan ekspres“, ili serije „Ceo život za godinu dana“, „Kamiondžije“, „Pozorište u kući“, „Dimitrije Tucović“, „Otpisani“, „Porodično blago“ i „Bolji život“. Ipak, posebno zanimanje i pored velike popularnosti koju je stekao kroz navedene filmove i TV serije izazivaju uloge koje je Branko Cvejić ostvario na kazališnim profesionalnim scenama.

Od uloga koje je ostvario u komadima južnoslovenskih autora treba pomenuti sljedeće predstave i njihove autore: Bora Čosić: „Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji“; Marin Držić: „Dundo Maroje“; Dejan Dukovski: „Bure baruta“; Dragoslav Mihailović: „Kada su cvetale tikve“; Branislav Nušić: „Protekcija“, „Sumnjivo live“, „Mister dolar“, „Pučina“, „Pokojnik“, „Narodni poslanik“ i „Gospođa ministrarka“; Petar Petrović Njegoš: „Lažni car Šćepan Mali“; Aleksandar Popović: „Komunistički raj“ i „Mrešćenje šarana“; Jovan Sterija Popović: „Nahod Simeon“ i „Rodoljupci“; Jovan Radulović: „Golubnjača“; Slobodan Selenić: „Ruženje naroda u dva dela“; Ljubomir Simović: „Putujuće pozorište Šopalović“; Slobodan Šnajder: „Hrvatski Faust“ i dr.

Ništa manje nisu značajne ni glumačke role Branka Cvejića koje je ostvario u djelima klasike, kao što su sljedeći autori i komadi:

Edvard Bond: „Spaseni“, Dostoevski: „Mladić“, Eshil: „Agamnenon“, Nikolaj Vasiljevič Gogolj: „Revizor“, Karko Goldoni: „Trilogija o ljetovanju“, Maksim Gorki: „Varvari“ i „Vasa Željezova“, Molijer: „Učene žene“, Viljem Šekspir: „Hamlet“, „Oluja“, i Troil i Kresida“ i dr.

Režije komada u kojima je uloge ostvario Branko Cvejić na profesionalnim teatarskim pozornicama potpisuju najznačajnija imena južnoslovenske rediteljske scene, kao što su: Miroslav Belović, Ljubomir Draškić, Boro Drašković, Dušan Jovanović, Paolo Mađeli, Dejan Mijač, Mata Milošević, Egon Savin, Bojan Stupica, Tomislav Tanhofer, Slobodan Unkovski i mnogi drugi.

Najznačajnija imena južnoslovenskog glumišta su bili partneri Branku Cvejiću u predstavama koje ostvario na kazališnim pozornicama. Treba pomenuti glumačka imena kao što su: Faruk Begoli, Aleksandar Berček, Svetlana Bojković, Voja Brajović, Karlo Bulić, Marija Crnobori, Adem Ćeđan, Vojin Četković, Stojan Dečermić, Slobodan Đurić, Predrag Ejduš, Rahela Ferari, Milan Gutović, Izet Hajdarhodžić, Miša Janketić, Mirjana Karanović, Petar Kralj, Toni Laurenčić, Žarko Laušević, Branislav Lečić, Miki Manojlović, Seka Sablić, Nikola Simić, Slavko Simić, Olga Spiridonović, Viktor Starčić, Ljuba Tadić, Josif Tatić, Bora Todorović, Stevo Žigon, Miloš Žutić i drugi brojni glumački protagonisti južnoslovenske scene.

Branko Cvejić

U pozorišnom, filmskom i televizijskom ambijentu južnoslovenskog areala Branko Cvejić je kompletno realizovana ličnost. Bio je otjelotvoren na sceni četiri velika teatra (JDP, Zvezdara, Atelje i SNP Novi Sad), kao i u brojnim filmskim i televizijskim ulogama. I nije bio samo to u scenskom svijetu, već je bio i značajan producent i direktor jednog od najvećih južnoslovenskih kazališta, nekada i osnovanog sa namjerom da bude središnji teatar Regiona.

Dramski umjetnik Branko Cvejić je znao konstekstualizovati i umjetničke i društvene okolnosti i ambijente u kojima je stvarao i živio. Suvereno vladajući glumačkim umijećem donosio je u sva tri medija lica koja su se pamtila. Koristeći široki arsenal glumačkih sredstava dočaravao je likove koje je igrao sa izvanrednom sugestibilnošću. Zbog toga je Branko Cvejić i kao glumac i kao producent donosio vanserijsku auru nad projektima, koja je zahtijevala veliku posvećenost i odgovornost.

ДА ЛИ ЈЕ ШЕКСПИР И ДАЉЕ НАШ САВРЕМЕНИК?

Пише: Предраг Нешовић

Виола: Која је ово земља, пријатељу?

Капетан: Илирија је ово, госпођо.

Богојављенска ноћ (I чин, 2 сцена)

Упознавање јужнословенског позоришта са Шекспиром може се описати као повратак старог знанца. Из прича морепловаца, можда и из неких писаних података, Шекспир је сазнао и за неке јужнословенске крајеве, па је замислио да се радња *Богојављенске ноћи* догађа негде у Далмацији, односно „у једном граду Илирије и на морској обали у његовој близини“; у комедији *Мера за меру* спомиње се једно лице које је пореклом из Дубровника.

Традиција да Шекспира преводе највећи песници очувала се у нашој земљи све до данас. То потврђује само летимичан поглед на листу бројних прегалаца: Лаза Костић, Аугуст и Милан Шеноа, Иван Џанкар, Аугуст Харамбашић, Хуго Бадалић, Отон Жупанчић, Владимир Назор, Светислав Стефановић, Милан Богдановић Шрабец, Сима Пандуровић, Велимир Живојиновић, Матеј Бор, Данко Анђелиновић, Ацо Шопов, Трифун Ђукић, Бранимир Живојиновић. Последњих година са песницима сарађују или преводе самостално и врсни зналици језика који су се трудили да превод буде раван оригиналу, највећи успех на том мукотрпном послу као по неком правилу постигли су баш највећи песници и највећи зналици језика који су преводећи Шекспира наједном „пропевали“. Тако је Лаза Костић достигао врхунски домет на појединим страницама својих превода *Ромеа и Ђулијете*, *Краља Лира* и *Ричарда III*. Шекспира преводе код нас а његове ликове оживљавају највећи мајстори сцене. У току минулих векова Шекспировог живота на јужнословенској сцени листа бројних заслужних посленика: глумца, редитеља, преводилаца, шекспиролога, сценографа, музичара и костимографа, била би заиста неисцрпна. Свака представа Шекспировог дела током века била је прави културни догађај, значајам датум у историји сваког појединог театра и прави духовни празник како за театрске посленике тако и за јавност и публику. Та традиција очувана је све до данас, па сваки помен неког Шекспировог дела или неког од његових великих ликова истовремено евоцира у нама сећање на бројне интерпретаторе који су постали симболи и синоними тих ликова. Листа заслужних редитеља, сценографа и костимографа била би такође бесконачна; коначно, заслугом плејаде неуморних шекспиролога,

Југословени су током читавог столећа присног познавања Шекспира не само на време обавештавани о достигнућима шекспирологије у свету, већ детаљно упућени и у све њене дубоке тајне и многостране токове.

Шекспир и „храбри нови свет“

Годињице великих писаца, нарочито драматичара, повод су за преиспитивање колико су и како њихова дела присутна у културној јавности, односно приказују ли се њихова дела на позорници. Када је реч о стваралаштву Виљема Шекспира може се без много премиšљања закључити како су његова дела, особито велике трагедије као што су *Ромео и Јулија*, *Јулије Цезар*, *Хамлет*, *Отело*, *Краљ Лир*, *Магбет*, *Тимон Атињанин*, Антоније и Клеопатра и Кориолан, као и поједине његове историјске хронике попут *Ричарда II*, *Ричарда III*, *Хенрија IV* и *Хенрија VI*, као и са малим изузетцима готово све комедије, непрестано присутна на репертоарима наших водећих професионалних позоришта откада она постоје, што ће рећи почев од шездесетих година претпрошлога века. Штавише, могућно је рећи да су Шекспирова дела увек радо извођена на јужнословенским позорницама, што недвосмилено указује на чињеницу да се ради о генијалном и увек актуелном драмском ствараоцу, чије драме глумци са вољом играју, баш као што их и публика радо гледа. Наравно да има још неприказиваних или ретко приказаних Шекспирових дела на нашој позорници, од којих су поједина веома значајна.

Четири века након смрти Шекспир још увек заузима место најутицајнијег драмског писца у Европи. Популарност Шекспира у европској култури започела је у XVIII веку, заслугом Волтера. Ипак, на место најзначајнијег драмског писца постављају га романтичари. Филозофски увиди ренесансних мислилаца препознатљиви су у Шекспировим делима. О одјецима фирентинског неоплатонизма, Еразмових и Макијавелијевих дела у Шекспировом опусу је писано, премда је директне текстуалне референце готово немогуће установити. Монтењево стваралаштво као подстицај за Шекспирово, међутим, представља сасвим другачији случај. Може се доказати да је Шекспир читao Монтења, не само на основу његовог вероватног познанства са Џоном Флоријом, преводиоцем Монтењевих *Огледа* на енглески, већ и на основу јасно препознатљивих паралела у делима двојице ренесансних писаца.

„Да ли је Шекспир и даље наш савременик?“, запи-

тали су се шекспиролози приликом обележавања 25-годишњице објављивања чувене књиге Јана Кота. Текућа 2016. година чини се прикладном за такву дискусију, 400 година након Шекспирове смрти. Елементи и одјеци стarih дисциплина попут теологије, филозофије и етика ванвременски су и универзалан део његовог опуса, док су сви остали слојеви променљиви и релативни. Политика, породица, љубав, живот после смрти, оданост и жртвовање, подсвест и метафизика – то Шекспира чини „нашим сопственим”, како га је љубоморно назвао Колриц, али и свачијим и вечитим.

У протекла четири века, појаве које је Шекспир описивао добијале су своје називе и етикете, бивале деконструисане и детаљно обрађиване. У расправу су увођене и различите научне дисциплине, међу којима посебно значајно место заузимају психологија и психијатрија.

Многи Шекспирови јунаци постали су „студије случаја” за психоаналитичаре и психијатре. Оно што је некада било искључиво у домуену цркве, постало је, захваљујући Шекспиру и његовим савременицима, објашњиво на много других начина. Иста питања добила су нове одговоре, а многи од њих вратили су нас на почетак. Колико је Шекспир био смео, провокативан и напредан, можда се најбоље види по томе што нови трендови у тумачењу његових дела углавном долазе од младих стваралаца. Питања која остају нерешена и у данашњем друштву, након свих револуција и прекомпоновања света, прожимају и његова дела: расизам, родна питања, подсвест, страсти и разум, манипулације, политичка моћ, дисфункционалне породице.

Никада нећемо засигурно знати до које мере је Шекспир био свестан свих тих питања, а колико тога ми учитавамо, обавијајући га велом сопственог знања, искуства и презентизма. Али, једно је сигурно, његови ликови израсли су у самосталне и импресивне личности, упечатљиве по врлинама или трагизму, са много живота и улога које им дајемо препознајући их око себе, те у рецепцији преобликујемо Шекспирове драме и тиме их претварамо у сопствене хронике.

Тежња редитеља да пронађе нови начин читања драмског текста јасна је. Стога, свако данашње вредновање позоришне представе која је рађена према Шекспировом делу заснива се на вредновању режије или глуме, никад се не доводи у питање вредност драмског текста. Кот с правом тврди да свако доба налази у њему оно што само тражи и што само хоће да види".

Публика и даље не преиспитује вредност књижевног дела, што је оправдано великим бројем студија о Шекспировом раду, али се чини да измиче потпуно уживање у драмском тексту. Зашто? Још је Скерлић у својој историји књижевности у Шекспиру видео „моћан реализам, ону интезивну поезију ону као море дубоку психологију, дубоко познавање људског срца и гвоздену енглеску логичност”, али се чини да са временом гледаоцу на сцени измичу ове вредности. Кот је недостатак савременом представљању Шекспира на

сцени препознао у томе што „глумац васпитан на позоришту деветнаестог века неће умети да се заљуби у тридесет секунди. Ни да омрзне у две реплике. Ни у десет реплика да сруши краљевство”. Може ли да савремени гледалац поверије таквој глуми на сцени? Одговор проналази Кот у својој студији о Шекспиру: „Велики филм саставља се из самих напетости. Као код Шекспира”.

Погрешно би било рећи да сва Шекспирова дела не налазе на одушевљење публике. Ипак, чини се да су комедије те које однесе највише симпатија. Ако знамо да су Шекспирова најбоља дела његове трагедије, зашто би комедије биле онда успешније у позоришту? Модерна трагедија, у односу на античку, донела је промену на плану извора трагичне радње – он је у карактеру јунака и ситуацији у којој тај карактер може да се искаже. Живот человека се своди на догађај који је у целини последица одлука јунака. Модерно доба

одбацује државу, род и породицу као поља из којих може доћи до утицаја, јединка је једина која утиче на ток свог живота и зато кад пропада она није трагична, већ се у њој препознаје опакост. Човек не може спознати себе, своје мисли и осећања. Тек када прихвати своју релативност, он може постати трагичан. Шекспир свакако припада модерном типу трагедије, али се чини да је гледаоцима данас трагичка кривица далека и неразумљива. Страдати због доследности свом карактеру чини се исувише невероватним у времену у коме је позитивна вредност недоследност самом себи и својим идеалима. Гледаоци у позоришту присуствују извођењу трагедија јер су оне „велике”, али им најчешће Шекспир измиче у чему је њихова величанственост. Да ли гледалац може схватити да човек страда зато што је то једино што може урадити и да у том страдању он посведочава своју слободу? Шекспир од гледаоца захтева много, да прихвати расстрзаност душе главног јунака и његову велику уметничку борбу, а затим неизбежан пад.

И није то најтеже што се од њега очекује. Треба након последње сцене осетити опчињеност и дивљење према јунаку који је посведочио да човек може бити несрћан или ужасан, али никада мали. Шекспирови трагички јунаци, сваки пут када се гледалац или читалац сусретну са њима, натерају на преиспитивање прихваћене мере човека. А то је оно са чим се савремени читалац или гледалац не могу лако изборити, јер их егоцентричност учи да су они мера свих ствари.

Чини се да питање да ли је Шекспир наш савременик губи свој смисао и да се поставља друго: Можемо ли ми постати његов савременик? Шекспирове трагедије су за савремену културу постале оно што је за трагичког јунака ситуација у којој страда – тренутак преиспитивања себе и спознаје својих могућности. Као такве оне ће наставити свој живот у светској култури.

Ако позоришно дело треба да буде, како је неко рекао, уметност–свест, уметност–савест у најплеменијијем виду, Шекспир је без сумње један од најсмелијих зачетника, један од најдивнијих заточника ове идеје. Сва сунчана величина позоришта данас је кад оно то јесте, – сва туга немоћи, сва горчина заблуде јесте кад оно то није.

Тако присно, тако стамено присуство Шекспирово у нашем времену (као да протекла четири столећа не значе ништа), ретка је привилегија само великих градитеља људске мисли, људског живота, лепоте за људе. Тако неизбежну, тако обавезну одговорност пред Шекспиром – пред свим protagonistima буђења, смионих кретања напред људи, људског живота и друштвених односа – није, по моме, могло да постави ниједно време пред своје савременике, као што је управо поставило наше пред нас.

Готово да је банално и подсећати да је Шекспирово: „бити или не бити, питање је сад” (*To be, or not to be, that is the question*) постало најактуелнија, најсудбоноснија дилема нашег човека и нашег времена, и у најсвестранијем и у најбуквалнијем смислу ове речи. Неслучајни успон науке и технике (и

њихових пратилаца – дијаболично огромних потенцијалних снага разарања и масовног убијања), неслучено оштри заокрети људи, народа и људских заједница у правцу одлучног разрешења вечитог питања хлеба, слободе, једнакости, живота у миру, у разумевању, у достојанству и доброј вољи: ево драме нашег времена, ево пута или беспућа, ево светлих хоризоната или сумрака човека и његове историје.

Колико је Шекспир ослонац нашој легитимној вери у боље дане, колико су наша позоришта, колико је наша култура богатија Шекспировим даром; колико су, поред осталог, и данашњи театри – заузврат – обогатили Шекспира, приближавајући га психи и емоцији нашег савременог човека, колико наша нова демократска заједница осећа Шекспира уистину својим: ето питања, ето размишљања, ето наших жеља пред сусрет, са 400-тогодишњицом рођења Виљема Шекспира. Тешко да би се могао и претпоставити подеснији повод за преиспитивање наше позоришне културе, за преиспитивање узајамних веза и утицаја и новим напорима за интеграцију позоришних култура Европе и света.

Познавање Шекспировог дела за савременог човека није избор, већ саставни део његовог образовања. С разлогом Душан Михаиловић, наш највећи познавалац Шекспира, у својој студији **Шекспир и српска драма у 19. веку** каже да је „Шекспир закорачио у све поре живота и већ поодавно постао домаћи писац готово свих народа света”.

Данашња читања Шекспирових дела дају одговор на питање које је Јан Кот поставио пре више од пола деценије: Да ли је Шекспир наш савременик?